

ציורי רש"י

סיכום ממצאים

עתי כשרוב כתבי היד של פירוש רש"י לתלמוד נגישים במרשתת, לקחנו על עצמנו את המשימה לאסוף את כל הציורים נמצאים בהם, ואת הקישוריות שיובילו ישירות אליהם. זאת במשותף עם פורטל הדף היומי. המטרה היא להציג לפני קהל הלומדים את ציורי רש"י השייכים לכל דף שיש בו ציור.

סקירת 32 כתבי היד העיקריים העלתה 226 ציורים, ולאחר ניפוי הכפולים, דהיינו הציורים שישנם ביותר מכתב יד אחד, 129 ציורים שונים.

הנחת היסוד של עבודתנו היא שהציורים הם חלק אורגני של הפירוש, ויתכן ורש"י אף מרשה לעצמו לצמצם במילות הפירוש כאשר הציור עומד לפני הקורא. בחינת "תמונה אחת שווה אלף מילים". הציור הוא חלק אינטגרלי מטקסט הספר הכתוב, לא פחות מהמילים. זאת בניגוד למדיה השמיעתית שקדמה לו.

הנחה זו מבוססת על הטענה שיותר סביר שרש"י היה גרפיקאי לפי הצורך, מאשר שאיזה גרפיקאי נהיה רש"י. נוכחותו של אותו ציור בכמה כתבי יד מחזקת את ההנחה הזאת.

הרבה מהציורים לא מופיעים בכלל בדפוסים, וחלקם מוצגים באופן חלקי, כנראה בגין קושי טכנולוגי של הדפוסים הראשונים בהדפסת כל מה שלא אות. במידה שהנחת יסוד זו נכונה, יש חשיבות רבה להציג לפני הציבור את הציורים באופן מלא. לא רק במקומות שהדפוס לא העתיקם, אלא גם במקומות שהדפיסו צורה המוגבלת ליכולת הדפוס הפרימיטיבי.

לא הופתענו לגלות שרוב הציורים שייכים למסכת עירובין, בגלל האופי ההנדסי של נושא המסכת. אמנם כן הופתענו לגלות את מידתו של הרוב הזה. מתוך 129 ציורים שונים שנמצאים ב-15 מסכתות שונות, 77 מהם הם במסכת עירובין (לאחר ניפוי כפולים).

כיון שעירובין היא, לאין ערוך, שדה ההשוואה הרחב ביותר, ערכנו השוואה בין 3 כתבי היד שבמדגם הכוללים את עירובין, [אוקספורד 420](#), [מינכן 216](#), ופריס [324](#). עירובין מוצגת גם בכ"י [וטיקן 127](#), אך רק פרקים א-ב.

בכתב יד מינכן 44 ציורים, 12 מהם אינם בכ"י פריס ו-9 מהם אינם באוקספורד. 5 מהם אינם לא בזה ולא בזה.

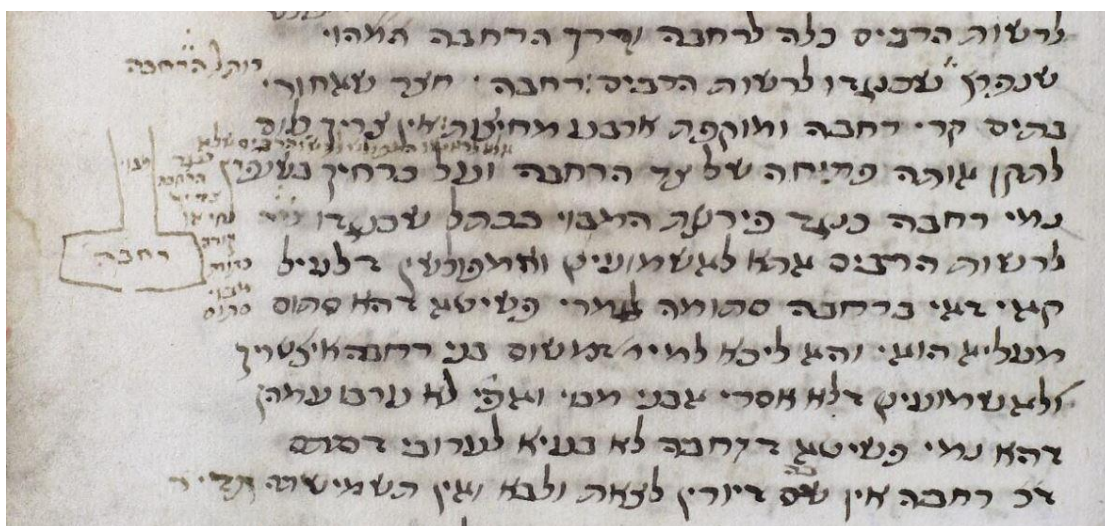
בכ"י פריס 31 ציורים, 7 מהם שאינם במינכן ו-2 מהם בלעדיים וחסרים גם באוקספורד.

בכ"י אוקספורד 71 ציורים, 27 מהם בלעדיים. 38 מהם שאינם בפריס ו-37 שאינם בפריס.

נתונים אלה מערערים על הנחת היסוד שלנו שכל הציורים הם מקוריים לפירוש. לא כל הציורים תמיד מופיעים עם רמיזה או הפנייה בתוך המאמר, בסגנון "כזה" או "כעניין זה", "כגון זה" או "כמו שצירתי". ולא מן הנמנע, שלפחות חלק מהציורים נוספו בידי התלמידים וסופרים במשך הדורות. אולי מפתח להבחנה בין המקוריים לבין אלה שנוספו, נמצא בכ"י אוקספורד. יש בו לא רק כמות יוצאת דופן של ציורים בלעדיים, אלא שיש שם שני סוגי ציורים. יש שמופיעים בתוך שורות הפירוש, ואחרים נמצאים בגליונות. אם הסוג השני תואם את הציורים הבלעדיים, נוכל לומר שניתן לבודד את הציורים שנוספו.

אוקספורד 420 רש"י ח ע"ב ד"ה נדל, בתוך "חלון" מתוכנן בידי הסופר, ועם רמז בטקסט "כענין זה".

אוקספורד 420 רש"י ז ע"ב ד"ה נפרצה

בלי רמז ומצויר "במחשבה שנייה" כהערת גליון.